

Veertien jaar 'vrijheid-blijheid' van Mark Rutte leidde tot slappe aanpak van arbeidsuitbuiting, zegt officier van justitie

NRC.nl

juli 14, 2024 5:47 PM GMT

Highlight: Economische belangen zijn voor Nederland belangrijker dan rechten van arbeidsmigranten, constateert officier van justitie Warner ten Kate bij zijn afscheid. „Als de overheid niet krachtig optreedt als scheidsrechter, krijg je deze uitwassen.“

Body

Een bedrijf uit Werkendam opende een vestiging op de Filippijnen die matrozen zocht voor de Nederlandse binnenvaart. De Filippijnen die toehapten tekenden valse arbeidscontracten, waardoor het leek alsof die aan de wettelijke arbeidsomstandigheden zoals het minimumloon voldeden. Maar dit bleek een rookgordijn: de matrozen werkten negentig uur per week voor 500 euro per maand, zaten zonder verlof maandenlang onafgebroken aan boord. En als ze naar huis wilden, moesten ze de reis zelf betalen. Soms legde het bedrijf uit Werkendam de matrozen hiervoor zelfs een boete op.

Dit is een schoolvoorbeeld van arbeidsuitbuiting, zegt officier van justitie Warner ten Kate, sinds 2005 landelijk officier mensenhandel van het landelijk parket van het Openbaar Ministerie. „De matrozen zaten klem“.

Het gerechtshof veroordeelde twee directieleden voor mensensmokkel, valsheid in geschrifte en deelname aan een criminele organisatie tot zestien maanden cel en legde ruim 2 miljoen euro boete op. Te veel instanties grepen niet in, zegt Ten Kate. Het UWV had de werkvergunningen van de Filippijnse bemanning moeten intrekken, zegt hij. En de informatie-uitwisseling tussen het ministerie en het UWV schoot tekort.

Ten Kate stuurde in 2017 een rapportage over de misstanden en zijn aanbevelingen aan alle betrokken overheidsdiensten en bewindspersonen. Daarmee is, zegt hij, nauwelijks iets gebeurd. De casus van de Filippijnse matrozen staat, volgens Ten Kate, symbool voor een groter probleem: de perverse verdienmodellen van bedrijven „die lak hebben aan de medemens“ en „over lijken gaan om geld te verdienen.“ vanuit het OM bij betrokken instanties verandert er structureel niks aan.

Ten Kates conclusie: „In Nederland zijn de economische belangen blijkbaar belangrijker dan het beschermen van dit soort uitgebuite arbeidsmigranten.“

Dit jaar neemt Ten Kate afscheid als landelijk officier mensenhandel, hij gaat met pensioen.

Als u terugkijkt vanuit uw rol: wat voor Nederland zag u?

„We hebben een maatschappij die draaiende wordt gehouden door de onderkant: pakketbezorgers, arbeidsmigranten in de glastuinbouw, noem maar op. In feite zeggen we: we hebben lak aan jou, loop maar voor een hongerloontje elke dag de deuren af. En als we je niet meer nodig hebben, dan schoppen we je de straat op. Als je de verhalen leest over arbeidsmigranten die nadat ze zijn ontslagen meteen ook hun huis verliezen – omdat hun huisbaas ook hun werkgever is – en dakloos in het Haagse bos belanden: dat is de realiteit. We proberen altijd over de rugen **van** anderen beter te worden.”

Wie is daar verantwoordelijk voor?

„Ik denk dat **veertien jaar Mark Rutte** een grote rol heeft gespeeld. De afbouw **van** de verzorgingsmaatschappij, de **vrijheid-blijheid**-gedachte **van Rutte** waarbij mensen die niet nodig zijn ten koste **van** de maatschappij worden gedumpt. Eén voorbeeld: in de jaren tachtig hebben we gezien dat uitzendbureaus misbruik maakten **van** mensen. Daarna kwam er strenge wetgeving, en werd dat teruggedrongen. Maar nu mag weer iedereen een uitzendbureau oprichten en is het volkomen uit de bocht gevlogen.”

Wat zit daar achter?

„Als de overheid niet krachtig optreedt als scheidsrechter krijg je deze uitwassen. Maar de financiële belangen zijn te groot. Als je het hebt over een betere arbeidspositie voor pakketbezorgers of mensen die werken in een distributiecentrum, dan kom je aan het verdienmodel **van** Nederland. Als we écht willen dat werknemers in Nederland netjes worden behandeld, dan betekent het bijvoorbeeld dat een aantal grote agrarische bedrijven zal omvallen. En dat is blijkbaar te ingewikkeld.”

Je kan ook zeggen: de Arbeidsinspectie en het OM zijn er voor om de uitwassen aan te pakken.

„Als OM moeten wij iets opruimen wat gecreëerd is door politieke keuzes. Dat heb ik de afgelopen jaren geprobeerd zo goed mogelijk te doen. Maar het aanpakken **van** bijvoorbeeld arbeidsuitbuiting is in Nederland niet goed geregeld: de lat om arbeidsuitbuiting te bewijzen ligt veel te hoog. Er zijn in Nederland tussen de 500.000 en 800.000 arbeidsmigranten. Ik zal een hele voorzichtige schatting maken: dat een half procent daarvan wordt uitgebuit. Dat betekent zo'n vierduizend mensen. Maar hoeveel zaken heeft de Arbeidsinspectie het afgelopen **jaar** aangedragen op het gebied **van** arbeidsuitbuiting? Die zijn op de vingers **van** een hand te tellen. Het is gewoon veel te moeilijk om arbeidsuitbuiting in een rechtszaal te bewijzen.”

U bent negentien **jaar** landelijk officier mensenhandel geweest. Heeft u dat aan de orde gesteld?

„Uiteraard. Wat we nodig hebben zijn heldere indicatoren. In het Italiaanse systeem is er sprake **van** uitbuiting als iemand de helft **van** het minimumloon verdient. Wij hebben er bij het ministerie **van** Justitie en Veiligheid eindeloos op aangedrongen dat de omschrijving **van** arbeidsuitbuiting aangescherpt wordt. Zet daar bijvoorbeeld in dat slechte huisvesting een **van** die indicatoren is. Of het verdienen **van** een bepaald bedrag per uur. Maar dat is allemaal niet overgenomen.

„Een ander voorbeeld: we zagen dat Indonesische au-pairs nauwelijks bescherming krijgen in Nederland, die zijn aan de grillen overgeleverd **van** het gezin waar ze terechtkomen. In sommige gezinnen was echt sprake **van** een hele ongezonde situatie: au-pairs die tientallen uren maakten en niet zelf uit die situatie konden ontsnappen. We hebben samen met de politie meerdere malen actie gevraagd om dit actief te voorkomen, maar er is nooit echt iets gebeurd.”

Al die 'slimme' ondernemers vinden het uitbuiten **van** werknemers een mooi verdienmodel

Heeft u vaker weerstand gevoeld?

„Erg vaak. Een **van** de meest succesvolle acties die ik heb gedaan, was een *field lab* rondom illegale prostitutie in hotels. In het field lab moest op experimentele wijze de samenwerking worden gezocht met andere instanties, om het probleem scherp te krijgen. We zagen dat escortbedrijven bepaalde hotels gebruikten. Dus wij naar de hotelbranche toe, en naar de Koninklijke Horeca Nederland. 'Ja, we letten erop', zeiden ze. Ze zouden aan de bel trekken als er signalen zouden zijn. Dat gebeurde natuurlijk niet. Dus werd er een slimme actie bedacht: actrices veinsden dat ze prostituees waren en politiemensen deden zich voor als klanten. Aanvankelijk wilde de politie niet meedoen omdat ze vreesde voor schadeclaims vanuit de hotelwereld. „

Maar de actie ging door: de dames meldden zich bij de recepties, en de ene na de andere man vroeg aan de balie naar hun kamernummer. „Die dames vroegen steeds om tissues en handdoeken, maar niemand greep in. Het zorgde voor veel aandacht in de media, én er kwam een aanpak vanuit de branche. Inmiddels geeft Koninklijke Horeca Nederland samen met de hotelscholen trainingen om mensenhandel in hotels te herkennen en geven ze het door als ze een situatie niet vertrouwen.”

Waar het op neer komt, zegt Ten Kate, is dat er te weinig controle is. Vergelijk het met een snelweg, waar je 100 kilometer per uur mag rijden. Volgens de officier zijn er drie soorten mensen: mensen die altijd de regels aan hun laars lappen en mensen die altijd netjes zijn. „Maar een hele grote groep kijkt of er gecontroleerd wordt op snelheid. Zo werkt het nu in Nederland. Al die 'slimme' ondernemers denken dat het uitbuiten **van** werknemers een mooi verdienmodel is. Waarom? Omdat er onvoldoende consequenties zijn.”

Het politieke draagvlak om er écht iets aan te doen, is gewoon heel erg klein

Wat zegt dat?

„Ik zie dat het voor Nederlandse overheidsdiensten ingewikkeld is bedrijven of mensen die als malafide worden gezien hard op hun gedrag aan te spreken, ondanks dat ze soms over lijken gaan.”

Hoe neemt u nu dan afscheid?

„Als iemand die zich toch vaak een roepende in de woestijn heeft gevoeld. Wij kunnen wel allerlei zaken aanklaarten, maar we krijgen de handen er vaak niet voor op elkaar. Het lijkt misschien alsof arbeidsuitbuiting als een echt probleem wordt gezien, maar het politieke draagvlak om er écht iets aan te doen, is gewoon heel erg klein.”